

עון כי ידו של אש"ף היתה בשפיכת דמו של אל-מצרי, והיו גם קיצוניים פלסטיניים שהעלו אותה טענה, רמזו כי אל-מצרי נרצח משום ששיתף פעולה עם שילטונות הכיבוש הישראליים. אך הלוויית היתה הפגנת נגד עני קית, נגד הקיצוניים משני הצדדים. כהלוויה הונף הדגל הפלסטיני ותמונתו של אל-מצרי נישאה בה לצד תמונתו של יאסר ערפאת, יו"ר אש"ף.

לא סבלו שקט. כשעלה רעיון מינויו של אל-מצרי, או ראשילשכת המיסחר כשכס, לראשה העיריה, הוא ביקש שהות לבדוק את הנושא. הוא קיבל אישורים הן מן ההנהגה הירדנית והמלך חוסיין, והן מנהגת אש"ף ויא"סר ערפאת. רק אז, כשכיסו שני האישורים האלה, כא לאלוף-מישנה אפרים סנה, ראש "המינהל האזרחי", והציע את עצמו כראשה העיריה.

אז גם אושר המינוי על-ידי המחוזן השלישי — שילטונות ישראל — ואל-מצרי נכנס לכניין העיריה.

דבר מינויו עורר התרגשות בעולם המערבי, ונראה היה כי הרברים בגדה עולים על דרך המלך. המינוי פתח פתח למינויים נוספים, ואולי להסדר ממש" מש וכו'.

מי שלא יכלו לסבול את השקט היו אירגוני-הסירוב, הנמצאים תחת חסותה של סוריה. אלה מתנגדים באופן תקיף לכל צורה של הסדר בין הפלסטינים לישראל, מסכלים כל נסיון כזה ואינם בוחלים ברציחות מתועבות. מייד אחרי הרצח לקחו על עצמם שני אירגונים כאלה את האחריות למעשה.

בשכס הגיב השבוע כמרירות איש" ציבור: "לרבים היה ברור כי התנקשות כזאת היא עניין של זמן. מה שלא היה ברור הוא מאיזה כיוון יבואו כדוריי המתנקש: מכיוון המתנחלים, שניסו כבר לרצוח את ראשה העיריה הקיים, או מכיוון חזית הסירוב."

כך נפל ט'אפר אל-מצרי, עוד קורבן בשרשרת ארוכה של קורבנות בתולי- דות השטחים הכבושים.

מישפט

האיש מטרבליקה

הופעת הבהורה של רמיאניוק בבית-מישפט ישראלי

לאיוואן דמיאניוק היו לחיים ורר דות והבעת-פנים משועשעת, כאשר הובא ביום הראשון לאלום-השקם של מישרת מרחב ירושלים, להארכת מעצרו 15 ימים.

במשך חצי שעה הוא ישב באולם, הביט בשופט ובאנשי-הפרקליטות מבט משועשע, מרוחק מעט, כאילו רצה לומר: אינני מבין על מה המהומה. גם כששמע כי העונש המירבי על הרשנות הוא מוות, לא החזירו לחיון זוויות עיניו.

לא רק דמיאניוק נראה משועשע. גם העיתונאים היו עליזים. התלוצצו על ביקורו הראשון של דמיאניוק בירור שלים. חיברו בריחות מיקצועיות, שהיו מוכנות רק להם.

הבילות לאשה באולם הקטן נדחסו כמעט 40 עיתונאים, 20 שוטרים וח"כ רב שילנסקי, טסס אורחים מניצולי השואה לא הגיעו אל האולם. גם כחוז לא חיכה לדמיאניוק קהל זועם.

ואז פתח ניצב-מישנה אלכס איש" שלום, מהתביעה המישרתית, באוני השופט בתיאור מעלליו של דמיאניוק. לתפקידו של דמיאניוק בטרבליניקה היה להכניס את היהודים לתא-הגאוזים, להפעיל מנוע שהיה מספק גז לתוך התאים ולסגור את הדלתות. פרט לתפקידו הפורמלי הוא כיצע גם מע" שים אכזריים ביותר. אלא שגם קולו הדרמטי של איש" שלום לא הצליח למלא את האולם בפרץ של רגשות. האוירה נותרה (המשך בעמוד 37)

החוק שלפיו נשפט אדולף אייכמן (מימין) בירושלים, הוא החוק שלפיו יישפט איוואן דמיאניוק (משמאל), שהוסגר השבוע

ה חוק לעשיית-דין בנאצים ובעוזריהם (תש"י-1950) הוא יוצא-דופן בחוק הישראלי מהרבה בחינות. כבר סניגורו של אדולף אייכמן, עורך-הדין הגרמני סרווציוס, העלה טענות מישפטיות רבות-מישקל נגדו, במישפט שנערך בירושלים, בשנת 1961.

חוק זה מפר בודיעין את ההלכה המישי- פטית העקרונית, כי חוק פלילי אינו נחקק רטרואקטיבית.

עיקרון-החוקיות קובע, כי על אדם לדעת מהם הדברים האסורים עליו, ואשר בגללם יהיה צפוי

סמך החוק שנחקק בישראל חמש שנים לאחר סיומה של מלחמת-העולם.

מלבד הכלל של אי-מישפטיות, מפר החוק הזה עוד כמה וכמה עקרונות מישפטיים. אייכמן, למשל, מעולם לא היה אזרח מדינת-ישראל, והוא אפילו לא נמצא בטריטוריה של המדינה מרצונו, ולכן אי אפשר היה לטעון כי חלה עליו סמכות טריטוריאלית של מדינת-ישראל.

חוק פלילי חל, על אזרחיה של המדינה, המבצעים את העבירה בתוך גבולותיה. לכלל זה יש כמה יוצאים

אבל בית-המישפט לא היסס להוסיף גם את הטענות המוסריות שהיו בידו, וכך כתב: "באשר לאספקט האתי של העיקרון, אומנם אפשר להסכים כי רגשי-הצדק סולר, בדרך כלל, מהעונשת אדם, בשל מעשה שבוצע בעת שלא יכול היה לדעת — מכיוון שאז נאסר המעשה על-ידי החוק — כי הוא יישא בעדו באחריות פלילית. אולם, הערכה זו אין בכוחה להתפשט על הפשעים הנתעבים מהסוג, שיוחס למערער, ולא כל שכן, כאשר מדובר על עשייתם בהיקף ובממדים שתוארו על-ידי

פשע מעבר לגבולות ולזמן

לעונש. חוקים פליליים חייבים להיות כרויים, ידועים, ומפורסמים מראש לקהל.

על-פי העיקרון הבינלאומי, אי-אפשר להטיל עונש על עבירה לאחר מעשה. הדבר יהיה בלתי-יצודק ונוגד את זכויות-האדם היסודיות.

כלל זה הוא כל-כך בסיסי במישפט, עד שהתקדש כבר בהצהרת זכויות האדם והאזרח בצרפת, בשנת 1789. שם נאמר כי שום אדם לא ייענש אלא מכוח החוק שהחוק ונכנס לתוקף לפני ביצוע העבירה. החוקה הצרפתית, שנחקקה שלוש שנים יותר מאוחר, מגדירה חוק מפרעי כמעשה-עריצות.

בזמננו נתקבל כלל זה כחלק מההצהרה האר- ניברסאלית ברבר זכויות-האדם, בעצרת האו"ם, בשי- נת 1946.

במדינות רבות, בהן יש חוקה, כלול עיקרון זה בחוקה ואי-אפשר לחוקק חוקים מיפרעים.

אולם במדינת-ישראל אין חוקה פורי- מאלית, ועל כן רשאית הבנסת לחוקק בערי- לה על רוחה, אפילו נוגד הדבר את עקרונות החוק הבינלאומי והצדק הטיבעי. למרות זאת, מעולם לא נחקק, בישראל חוק פלילי מיפרעי, מלבד החוק לעשיית-דין בנאצים ובעוזריהם.

כלל ויוצאים מן הכלל

אשר נחטף אדולף אייכמן מארגנטינה הוא הועמד לדין בירושלים על עבירות של הריגת מיליוני יהודים למען ביצוע תוכנית, הפיתרון הסופי של בעיית היהודים" כשטחים הכבושים על-ידי מדינות-הציר בתקופת מלחמת-העולם השניה, על

מן הכלל. אבל רק החוק לעשיית-דין בנאצים תולה את סמכות בית-המישפט הישראלי בכותחו של הקורבן.

אם בוצעה העבירה נגד העם היהודי או נגד בני-אדם נרדפים, כהגדרתם בחוק, יהיה העבריון כפוף לסמכות השיפוט של מדינת-ישראל.

וכך יצא כי אדולף אייכמן, שהיה אזרח אוסטרי, גרמני או ארגנטיני, ומעולם לא חלם להיות אפילו תייר בישראל, נפל תחת סמכות-השיפוט של המדינה — מדינה שנולדה רק שלוש שנים אחרי סיום הפשעים שבהם הואשם. בשעה שאייכמן הפעיל את מכות-הרצח הנאצית נגד היהודים, לא היתה קיימת מדינת-ישראל, ואף אחד מהקורבנות לא היה עדיין אזרח שלה. מה גם, שהמעשים עליהם הורשע אייכמן, ועליהם יעמוד לדין גם איוואן רמיאניוק היו בזמנו "מעשי-מדינה".

ההיקף והממדים

רווציוס טען את כל הטענות המישפטיות הללו ועוד אחת. הוא אמר כי מכיוון שהשופטים הם יהודים, יש להם זיקה לקורבנות ותוכנית-ההשמדה והרדיית הנאצית, והם לא יהיו מסוגלים, מבחינה פסיכולוגית, לשפוט שיפוט אובייקטיבי. בית-המישפט המחויי המיוחד, שהוקם לדין את אייכמן, את כל הטענות הללו והרשיע את אייכמן. גם בית-המישפט העליון, שלפניו עירער הצורה, דחה את טענותיו בפסק-דין עקרוני, הנלמד עד היום באוניברסיטות.

מכיוון שאין בישראל חוקה פורמאלית, קבע בית המישפט, כי מותר לכנסת לחוקק גם חוקים מיפרעיים ואפילו חוקים על אנשים שאינם נמצאים בטריטוריה שלה.

פסקי-הדין, במיקרה כזה ניטל מהעיקרון המישפטי ערכו המוסרי, ונשמט בסיסו האתי; רגשי-הצדק מן ההברח שיהיה סולר עוד יותר מאי-העונשת של מי שנתן את ידו למעשי-זוועה כאל, מאחר שהרי הוא לא יכול לטעון שלא חיש, בשעת מעשה, כי הוא פוגע בערכי-מוסר עולמיים מושי- רשים.

עוד נראה להלן כי המעשים עליהם הורשע המערער יש לראותם כאסורים מאז ומתמיד. על-ידי מישפטי-העמים, ומנקודת-ראות זו לא עמדה חקיקת החוק בתשי"ב כסתירה כלשהי לעיקרון-החוקיות, ולא פגעה בעיקרון הצפון בו.

עד-תביעה אחד מספיק

גם באנגליה, שגם לה אין חוקה פורמאלית, ניתן לחוקק חוקים מיפרעיים. ואומנם, נעשה שם שימוש באפשרות זו פעם אחת בלבד. היה זה בעת מישפטו של פושעי-המלחמה האנגלי ג'ויס, שכונה "לורד האריהאו". הוא היה אזרח בריטי, ששידר שידוריית-עמולה באנגלית ברדיו הגרמני בזמן המלחמה. בשנת 1946 הועמד לדין באנגליה על בגידה. היה צורך להוכיח כי הוא שידר גם בתקופה שבה היה לו עדיין רכבו אנגלי. לפני שהחליף אותו בגרמני, אבל לתביעה האנגלית היה רק עד אחד. מאחר שעל פי הפרוצדורה האנגלית דאו היה צורך בשני עדים לפחות לשם הרשעה, שינו האנגלים את חוק הפרוצדורה, וקבעו למפרע, כי יהיה די בעדי תביעה אחד בלבד. ג'ויס הורשע, ונתלה. גם העונש שמטיל החוק בישראל על נא- צים ועוזריהם, הוא עונשי-מוות. אייכמן הוצא להורג-בתליה, ואפרו פוזר על פני הים.